

Na osnovu člana 17. stav 2. i člana 72. Zakona o hrani ("Službeni glasnik BiH", broj 50/04) i člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine, u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, na 46. sjednici, održanoj 8. maja 2008. godine, donijelo je

PRAVILNIK

O OPĆEM DEKLARIRANJU ILI OZNAČAVANJU UPAKOVANE HRANE

DIO PRVI - OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Predmet)

- (1) Pravilnikom o općem deklariranju ili označavanju upakovane hrane (u daljnjem tekstu: Pravilnik) propisuju se opći zahtjevi, način deklariranja ili označavanja upakovane hrane u prometu koja je bez daljnje prerade namijenjena krajnjem potrošaču ili objektima javne ishrane, kao i određena pravila vezana za prezentaciju i reklamiranje hrane.
- (2) Objekti javne ishrane su: ugostiteljski objekti, kantine, bolnice, obdaništa, škole, ustanove socijalne zaštite i drugi slični subjekti u poslovanju s hranom koji snabdijevaju krajnjeg potrošača pripremljenom hranom.
- (3) Odredbe ovog Pravilnika ne primjenjuju se na hranu proizvedenu i prerađenu u domaćinstvima poljoprivrednim gazdinstvima koja se direktno prodaje krajnjem potrošaču, deklarirana ili označena u skladu s posebnim propisom.

Član 2.

(Definicije)

Definicije korištene u ovom Pravilniku imaju sljedeća značenja:

- a) **deklariranje ili označavanje** (u daljnjem tekstu: **deklariranje**) je stavljanje pisanih (slovnih) oznaka, robno - trgovačkih znakova, zaštitnih oznaka (žigova), naziva proizvoda, grafičkih oznaka ili simbola koji se odnose na hranu, na njenu ambalažu, etiketu, naljepnicu, privjesak, alkicu ili omot hrane, a u slučaju neupakovane hrane u rinfuznom stanju na mjesto vidljivo potrošaču;
- b) **upakovana hrana** je svaka pojedinačna hrana u cjelini ili djelimično unaprijed upakovana u ambalažu, i namijenjena krajnjem potrošaču i objektima javne ishrane, koja se sastoji od hrane i ambalaže, koja štiti i osigurava ispravnost hrane do momenta otvaranja;
- c) **krajnji potrošač** (u daljnjem tekstu: **potrošač**) je fizičko lice koje nabavlja hranu za vlastitu upotrebu i konzumiranje bez namjere da je koristi u bilo kojoj fazi poslovanja s hranom (prerada, prodaja i sl.)
- d) **subjekat u poslovanju s hranom** je fizičko ili pravno lice, registrirano za obavljanje određenih djelatnosti vezanih za poslovanje s hranom, odgovorno da u svom poslovanju osigura nesmetano provođenje propisa o hrani;
- e) **zbirno pakovanje** je pakovanje koje sadrži dvije ili više po količini i sadržaju istih pojedinačnih namirnica;
- f) **hranjiva vrijednost** znači da hrana ima određena hranjiva svojstva i sastavni je dio deklaracije.

DIO DRUGI - NAČIN DEKLARIRANJA

Član 3.

(Podaci na deklaraciji)

- (1) Podaci na deklaraciji ne smiju potrošača dovoditi u zabludu u pogledu porijekla, sastava, neto količine, roka upotrebe, načina izrade ili proizvodnje hrane.
- (2) Hrani se ne smiju pripisivati svojstva ili osobine koje ona nema.
- (3) Deklaracijom se ne može stvarati zabluda da hrana ima neka posebna svojstva, ako ih ima svaka hrana odgovarajuće vrste.
- (4) Načinom deklariranja hrani se ne mogu pripisivati ljekovita svojstva u sprečavanju, liječenju ili izlječenju bolesti ili upućivati na takva svojstva.
- (5) Odredbe ovog člana odnose se i na reklamiranje kao i prezentaciju hrane, posebno na njen oblik, izgled ili ambalažu i na materijale koji se koriste za pakovanje, način i mjesto na kojem je hrana aranžirana i izložena.
- (6) Odredbe iz stava (4) ovog člana ne odnose se na prirodne mineralne vode i hranu za posebne prehrambene potrebe (dijetetska hrana) koja se deklarira u skladu s posebnim propisima.

Član 4.

(Pisanje deklaracija)

- (1) Za hranu koja se stavlja na tržište Bosne i Hercegovine deklaracija mora biti napisana na jednom od pisama i jezika u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.
- (2) Deklaracija mora biti lako i jasno uočljiva, čitka, nepromjenjiva, neizbrisiva i ne smije biti prekrivena drugim riječima (tekstom), naljepnicama ili oznakama.
- (3) Deklaracija podrazumijeva sve pisane oznake, trgovačku oznaku, zaštitni znak, naziv marke, grafički prikaz ili simbol koji se odnosi na hranu a stavlja se na ambalažu, naljepnicu ili privjesak, omot hrane te na dokumente i obavještenja koja prate ili se odnose na tu hranu.
- (4) Slova kojima su štampani nazivi proizvoda i naziv proizvođača moraju biti veća od slova kojima su štampani ostali podaci na deklaraciji, čija veličina mora omogućiti potrošaču da lako dobije jasne podatke i saznanja o proizvodu.
- (5) Dozvoljeno je višejezičko deklariranje.
- (6) Hrana iz uvoza mora imati deklaraciju napisanu na jednom od pisama i jezika koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.
- (7) U slučaju iz stava (5) ovog člana, podaci navedeni na jednom ili više drugih jezika ne smiju poricati ili biti u suprotnosti s podacima napisanim na jednom od pisama i jezika koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Član 5.

(Odgovornost subjekta u poslovanju s hranom)

- (1) Za deklariranje upakovane hrane odgovoran je subjekat u poslovanju s hranom koji je prvi stavlja na tržište (proizvođač ili onaj koji je pravi i pakuje; uvoznik ili trgovac koji prepakuje hranu za daljnju prodaju, ponovni izvoz ili samo za daljnju distribuciju uvezene hrane).
- (2) Subjekt u poslovanju s hranom koji prepakuje hranu, namijenjenu za daljnju prodaju, ponovni izvoz ili samo za daljnju distribuciju, dužan je pored navođenja podataka s originalne deklaracije, sa svim elementima, obavezno navesti i datum prepakovanja.

DIO TREĆI - SADRŽAJ DEKLARACIJE

Član 6.

(Podaci u deklaraciji)

- (1) Deklaracija upakovane hrane mora sadržavati sljedeće podatke:
  - a) naziv pod kojim se hrana prodaje i trgovačko ime ako ga hrana ima;
  - b) listu svih sastojaka;
  - c) sadržaj određenih sastojaka ili kategoriju sastojaka;
  - d) neto količinu, u jedinicama za zapreminu (kod tečnosti) ili masu za upakovanu drugu hranu, izraženu u mjernim jedinicama koje se koriste u Bosni i Hercegovini;
  - e) rok upotrebe;
  - f) uslove čuvanja i skladištenja hrane, po potrebi, odnosno ako mogu uticati na trajnost hrane;
  - g) naziv i adresu proizvođača ili onoga ko hranu pakuje i/ili stavlja na tržište;
  - h) za uvozne proizvode, pored naziva i pune adrese proizvođača, puni naziv i adresu sjedišta uvoznika, zemlju porijekla ("**proizvedeno u...**") i zemlju iz koje je hrana uvezena ("**uvezeno iz...**");
  - i) uputstvo za upotrebu, po potrebi radi pravilnog korištenja;
  - j) za pića, količinu alkohola po zapremini, ako sadrže više od 1,2 vol.% alkohola;
  - k) oznaku serije ili lota hrane;
  - l) kategoriju kvaliteta ili klasu proizvoda ako hrana po posebnim propisima podliježe kategorizaciji ili klasifikaciji.
- (2) Puna adresa proizvođača i pun naziv i adresa sjedišta uvoznika iz stava (1) tačka h) ovog Pravilnika mora obavezno sadržavati: mjesto, ulicu i kućni broj, a može sadržavati i broj telefona, broj poštanskog pretinca i adresu elektronske pošte.
- (3) Deklaracija hrane mora, osim podataka propisanih ovim Pravilnikom, sadržavati i druge podatke i pojedinosti koje se odnose na tu hranu, ukoliko je to propisano posebnim propisima (npr. izjave o hranjivim, odnosno biološkim i energetskim vrijednostima, bar-kod, kontrolni veterinarski broj i sl.).
- (4) Posebni propisi obilježavanja odnose se na:
  - a) genetski modificirane proizvode (GMO) ili proizvode koji sadrže ili su proizvedeni od GMO-a;
  - b) hranu za posebne prehrambene potrebe (hranu za bebe, dijetalnu hranu, hranu za smanjenje tjelesne težine, hranu za sportiste itd);
  - c) aditive (mora se naznačiti kategorija aditiva, naziv ili E-broj);
  - d) materijal koji dolazi u kontakt s hranom (ambalaža i materijal za pakovanje mora biti označen tekstem, izrazom ili riječima: "**za kontakt s hranom**" ili simbolom s "**čašom i viljuškom**");
  - e) određene vrste proizvoda (kakao i čokoladni proizvodi, med, šećeri, voćni sokovi, marmelade, prirodna mineralna voda, brzo zamrznuta hrana itd.);

- f) supstance koje mogu izazvati alergiju (npr. alkohol), sastojak se mora jasno naznačiti na deklaraciji riječima: "**sadrži.... naziv sastojka**";
- g) deklariranje "halal-proizvoda" i pojam "halal-sistema" se definiran posebnim propisom u skladu sa Codex Alimentarius i generalnim smjernicama za korištenje izraza i pojma "halal".

Član 7.

(Zemlja porijekla)

- (1) Zemljom porijekla smatra se zemlja u kojoj je proizvod proizveden, odnosno zemlja u kojoj je hrana podvrgnuta tehnološkom procesu koji je bitno promijenio njena svojstva.
- (2) Zemlja porijekla navodi se drugačije u slučaju hrane za koju je to propisano posebnim propisima koji se odnose na tu hranu i pod uslovom potpune obaviještenosti potrošača.

Član 8.

(Izuzeci u navođenju liste sastojaka i roka upotrebe)

Izuzetno od odredbi člana 6. stav 1. tačka b) i e) ovog Pravilnika, dozvoljena su odstupanja u navođenju liste sastojaka i roka upotrebe određene vrste hrane, ako je to utvrđeno posebnim propisima koji se odnose na tu hranu i pod uslovom potpune informiranosti potrošača.

Član 9.

(Deklariranje i izuzeci u deklariranju)

- (1) Deklaracija iz člana 6. stav (1) ovog Pravilnika mora se nalaziti na ambalaži upakovane hrane, biti pričvršćena na ambalažu tako da se ne može lako odvojiti i skinuti, niti se ti podaci smiju uklanjati ili mijenjati na bilo koji način.
- (2) Izuzeci od odredbi stava (1) ovog člana su:
  - a) upakovana hrana namijenjena krajnjem potrošaču koja je stavljena na tržište prije prodaje (npr. male čokolade, upakovani kolači i slično, u avionima, hotelima i dr.);
  - b) upakovana hrana namijenjena snabdijevanju ugostiteljskih objekata i institucija (škole, bolnice, obdaništa, ustanove socijalne zaštite i druge) u svrhu pripreme, obrade, rezanja ili raspodjele.
- (3) Deklaracija na ambalaži u kojoj se hrana stavlja na tržište mora da sadrži najmanje naziv hrane, rok upotrebe, naziv i adresu proizvođača ili onoga ko hranu pakuje i/ili stavlja na tržište, a gdje je to potrebno i druge podatke određene posebnim propisom.
- (4) Izuzetak od odredbi stava (1) ovog člana su i:
  - a) hrana upakovana u boce koje su namijenjene ponovnoj upotrebi, s neizbrisivim oznakama i koje nemaju naljepnicu, obruč ili privjesak;
  - b) hrana upakovana u ambalažu čija je najveća površina vidnog polja manja od 10 cm², moraju biti označeni najmanje: naziv hrane, neto količina (količina punjenja), rok upotrebe i gdje je primjenjivo, postotak alkohola ako prelazi količinu od 1,2 vol.% alkohola, za proizvode koji sadrže alkohol;
  - c) hrana u zbirnom pakovanju pojedinačne neto težine do 100 g ili 100 ml mogu se navesti samo sljedeći podaci: naziv pod kojim se hrana prodaje, neto količina, datum proizvodnje i pakovanja te rok upotrebe, pod uslovom da su ostali podaci navedeni na zbirnom pakovanju.
- (5) Svi podaci propisani članom 6. ovog Pravilnika u slučajevima iz stava (2) i (3) istog člana moraju biti navedeni u propratnom dokumentu, koji mora biti

otpremljen prije isporuke hrane ili neposredno s njom i moraju se dati na uvid potrošaču u slučaju njegovog zahtjeva.

- (6) Deklariranje se ne primjenjuje na nenamjerno prisustvo genetički modificiranih organizama (GMO) u konvencionalnoj hrani, pod uslovom da to prisustvo nije veće od 0,9% bilo kojeg sastojka ili same hrane, a odnosi se samo na one GMO i modifikacije koje imaju dozvolu za stavljanje u promet.

Član 10.

(Vidno polje deklaracije)

- (1) Na deklaraciji upakovane hrane u istom vidnom polju, odnosno u dijelu u kojem je sve navedeno, istovremeno vidljivo moraju se naći sljedeći podaci:
- naziv hrane;
  - neto količina (količina punjenja);
  - rok upotrebe ili naznaka gdje se on nalazi;
  - sadržaj alkohola, za proizvode koji ga sadrže.

- (2) U istom vidnom polju moraju se nalaziti i drugi podaci ukoliko je to propisano posebnim propisima koji se odnose na određenu grupu hrane.

- (3) Podaci navedeni na deklaraciji za hranu iz člana 9. stav (3) ovog Pravilnika ne moraju se nalaziti u istom vidnom polju.

Član 11.

(Drugi deklarirani podaci)

- (1) Hrana koja je obrađena jonizirajućim zračenjem mora biti označena oznakom "**tretirano ili obrađeno jonizirajućim zracima**" ili "**konzervirano zračenjem**", koja mora biti blizu naziva hrane.
- (2) Ukoliko se hrana obrađena jonizirajućim zračenjem koristi kao sastojak druge hrane, takav sastojak mora biti naveden u listi sastojaka sa oznakom "**tretirano ili obrađeno jonizirajućim zračenjem**" ili "**konzervirano zračenjem**".

Član 12.

(Pakovanje plinovima)

Hrana koja je pakovana korištenjem plinova, dozvoljenih za pakovanje radi očuvanja svojstava i produženja roka upotrebe, mora biti označena oznakom "**pakovano u kontroliranoj atmosferi**".

Član 13.

(Deklariranje dozvoljenih materija)

- (1) Hrana koja sadrži jednu ili više dozvoljenih materija za zaslađivanje mora na deklaraciji imati oznaku "**sa zaslađivačem**", koja mora biti navedena uz naziv hrane.
- (2) Hrana koja sadrži i dodatne šećere i dozvoljenu materiju za zaslađivanje mora na deklaraciji imati oznaku "**sa šećerom i zaslađivačem**", koja mora biti navedena uz naziv hrane.
- (3) Hrana koja sadrži aspartam (E-951) mora biti dodatno označena oznakom "**sadrži izvor fenilalanina**".
- (4) Hrana koja sadrži više od 10% dodatnih poliola mora imati upozorenje "**prekomjerno uzimanje može izazvati laksativno djelovanje**".

Član 14.

(Deklariranje aromatiziranih materija)

- (1) Hrana, aromatizirana dodavanjem kinina i/ili kofeina, u listi sastojaka odmah iza riječi "**aroma**" mora imati naziv dodatnog sastojka.
- (2) Pića namijenjena konzumaciji bez prethodne pripreme ili nakon pripreme koncentriranog ili suhog proizvoda, a

sadrže kofein iz bilo kojeg izvora u količini većoj od 150 mg/l, u istom vidnom polju u kojem je naziv hrane moraju imati oznaku "**visok sadržaj kofeina**" te u zagradi podatak o količini kofeina izraženog u mg/100ml.

- (3) U slučajevima iz stava (2) ovog člana mora se navesti i upozorenje "**ne preporučuje se konzumiranje licima osjetljivim na kofein, oboljelom od šećerne bolesti, trudnicama i djeci, niti miješanje s alkoholom**".

- (4) Odredbe ovog člana ne odnose se na pića čiji je osnovni sastojak kafa, čaj ili ekstrakt kafe ili čaja, ukoliko naziv hrane uključuje riječ "kafa" i "čaj".

DIO ČETVRTI - POSEBNE ODREDBE

1. NAZIV HRANE

Član 15.

(Naziv hrane)

- (1) Naziv hrane utvrđen je posebnim propisima koji se odnose na tu hranu, odnosno određuje se tehničkim propisima o kvalitetu za pojedinačne grupe, odnosno kategorije hrane.

- (2) Ako naziv hrane nije određen propisima iz stava (1) ovog člana, ili ako takav propis ne postoji, hrana može biti označena:

- nazivom lokalno prihvatljivim i uobičajeno korištenim u Bosni i Hercegovini;
- opisnim nazivom, koji je dovoljno jasan da bi kupac, odnosno potrošač upoznao njena prava svojstva i da bi je mogao razlikovati od druge hrane s kojom bi je mogao zamijeniti.

- (3) Naziv hrane mora sadržavati podatke o njenom fizičkom stanju ili posebnom postupku prerade (npr. u prahu, kondenzirana, dimljena, sušena, pasterizirana, brzo smrznuta, i sl.), u svim slučajevima gdje bi izostavljanje tog podatka moglo dovesti kupca, odnosno potrošača u zabludu.

- (4) Naziv hrane ne može se zamijeniti robnim znakom, zaštitnom markom, popularnim imenom ili izmišljenim nazivom.

2. SASTOJCI HRANE

Član 16.

(Sastojak hrane)

- (1) Sastojak hrane je svaka komponenta, odnosno materija, uključujući aditive i enzime, koji se upotrebljava u proizvodnji ili u pripremi hrane i prisutan je kao takav ili u izmijenjenom obliku u gotovom proizvodu.

- (2) U slučaju da je sastojak hrane sam po sebi proizvod od nekoliko sastojaka, oni se smatraju sastojcima hrane o kojoj se radi.

- (3) Sastojcima iz stava (1) ovog člana ne smatraju se:

- komponente sastojaka koji se u toku proizvodnog procesa privremeno izdvoje, a nakon toga ponovo vrate u omjeru koji nije veći od prvobitnog;
- aditivi prisutni u hrani koji nisu neposredno dodati, već su uneseni u hranu s jednim ili više sastojaka koji sadrže te aditive, a u samom proizvodu nemaju nikakvu tehnološku funkciju;
- aditivi koji se kao pomoćna sredstva upotrebljavaju u procesu proizvodnje, uključujući rastvarače i enzimske preparate;
- materije, odnosno supstance koje se samo u određenim količinama koriste za dispergovanje (otapanje), standarizaciju ili rastvaranje aditiva ili aroma;

- e) materije koje nisu aditivi ali se upotrebljavaju na isti način i sa istom svrhom kao i pomoćne materije u procesu proizvodnje i koje su još prisutne u gotovom proizvodu, čak i u promijenjenom obliku.

Član 17.

(Lista sastojaka)

- (1) U listi sastojaka moraju biti navedeni svi sastojci hrane prema opadajućem redoslijedu u odnosu na njihovu masu u trenutku upotrebe u proizvodnji hrane.
- (2) Ispred liste sastojaka mora stajati riječ "**sastojci**".

Član 18.

(Izuzeci u navođenju sastojaka)

- (1) Izuzetno od odredbi člana 17. stav (1) ovog Pravilnika, u listi sastojaka navode se na sljedeći način:
- a) dodata voda i isparive materije moraju se navesti prema redoslijedu učešća njihove mase u gotovom proizvodu; količina vode dodate kao sastojak hrani predstavlja razliku ukupne količine hrane i ukupne količine svih drugih upotrijebljenih sastojaka;
- b) sastojci upotrijebljeni u koncentriranom ili dehidriranom (osušenom) obliku, koji su u procesu proizvodnje rekonstituirani, odnosno vraćeni u prvobitno stanje, mogu se navesti redoslijedom po masi koju su imali prije koncentriranja ili sušenja (dehidriranja);
- c) sastojci u slučaju koncentrirane ili dehidrirane hrane, koju je prije upotrebe potrebno rekonstituirati, odnosno obnoviti dodatkom vode, mogu se navesti redoslijedom učešća njihove mase u obnovljenoj hrani, pod uslovom da listi sastojaka prethodi oznaka kao što je: "**sastojci rekonstituirane, odnosno obnovljene hrane**" ili "**sastojci hrane pripremljene za upotrebu**";
- d) na listi sastojaka mješavina voća, povrća ili gljiva, gdje određena količina voća, povrća ili gljiva značajno ne preovladava po učešću mase, sastojci se mogu navoditi proizvoljnim redoslijedom, pod uslovom da im prethodi oznaka "**u promjenjivom odnosu**" iza koje neposredno slijedi spisak voća, povrća ili gljiva;
- e) na listi sastojaka mješavina začina ili začinskog bilja gdje količina niti jednog začina ili začinskog bilja ne preovladava po količini mase, sastojci se mogu navoditi proizvoljnim redoslijedom, pod uslovom da im prethodi oznaka "**u promjenjivom odnosu**";
- f) sastojci koji čine manje od 2% gotovog proizvoda mogu biti navedeni drugačijim redoslijedom nego ostali sastojci;
- g) kada se sastojci koji su slični ili se jedan od njih može zamijeniti drugim upotrebljavaju u proizvodnji ili pripremi hrane a da se time ne mijenja njen sastav, priroda ili vrijednost, te ako čine manje od 2% gotovog proizvoda, mogu se u listi sastojaka navesti pod oznakom "**sadrži... i/ili...**" kada je najmanje jedan od ne više od dva sastojka prisutan u gotovom proizvodu. Ova odredba ne primjenjuje se na aditive ni na sastojke navedene u Aneksu III ovog Pravilnika.
- (2) Navođenje vode iz stava (1) ovog člana nije obavezno:
- a) ako količina dodate vode ne prelazi 5% ukupne mase gotovog proizvoda;

- b) ako se voda u pripremi hrane upotrebljava samo za rekonstituiranje, odnosno obnavljanje određenog koncentriranog ili dehidriranog sastojka;
- c) ako se voda koristi tokom proizvodnje, ali ne ulazi u sastav hrane.

Član 19.

(Izuzeci u označavanju sastojaka)

- (1) Sastojci hrane moraju biti označeni svojim posebnim nazivom u skladu s članom 16. ovog Pravilnika osim:
- a) sastojaka koji spadaju u jednu od kategorija sastojaka iz Aneksu I ovog Pravilnika, a ako su sastavni dio druge hrane, mogu se označavati samo općim nazivom te kategorije;
- b) sastojaka koji spadaju u jednu od kategorija aditiva, sastojaka iz Aneksa II ovog Pravilnika, moraju biti označeni nazivom kategorije iza kojeg slijedi njihov specifičan naziv ili E-broj; a ako sastojak spada u više od jedne kategorije neophodno je navesti naziv kategorije koja odgovara glavnoj tehnološkoj funkciji sastojaka u hrani;
- (2) Izuzetno od stava (1) tačka a) ovog člana, naziv kategorije sastojaka koja nosi opću oznaku "**skrob**" mora se uvijek nadopuniti navođenjem njegovog specifičnog biljnog porijekla, kada taj sastojak može sadržavati gluten (skrob dobiven iz pšenice, raži, ječma ili ovsa).
- (3) Izuzetno od stava 1. tačka b) ovog člana, naziv kategorije "**modificirani skrob**", iza kojeg nema naziva aditiva niti E-broja, mora uvijek biti nadopunjen navođenjem njegovog specifičnog biljnog porijekla kada taj sastojak može sadržavati gluten (skrob dobiven iz pšenice, raži, ječma ili ovsa).
- (4) Za aditiv koji pripada kategoriji kiselina, a u svom nazivu sadrži riječ kiselina dovoljno je navesti samo naziv aditiva bez kategorije.

Član 20.

(Označavanje alergena)

- (1) Alergene supstance uvijek se moraju označiti.
- (2) Svaki sastojak upotrijebljen u proizvodnji hrane koji je još uvijek prisutan u gotovom proizvodu, i u promijenjenom obliku, naveden je u Aneksu III ovog Pravilnika. Sastojak mora biti označen na deklaraciji svojim posebnim nazivom i međunarodnim zaštitnim znakom (ako ga ima).
- (3) Oznaka iz stava (1) ovog člana nije potrebna ako naziv hrane jasno upućuje o kojem sastojku se radi.
- (4) Sastojci navedeni u Aneksu III dopunjavaju se ili mijenjaju na preporuku Naučnog odbora za alergene, uz odobrenje Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine koja ga osniva, za koje je naučno utvrđeno da pod specifičnim okolnostima izazivaju ili ne izazivaju alergijske reakcije.

Član 21.

(Deklariranje aroma u hrani)

- (1) Arome se označavaju navođenjem riječi "**aroma**" ili posebnim nazivom ili opisom arome.
- (2) Oznaka "**prirodna**" koristi se samo za aromu čije se aromatične komponente sastoje isključivo od:
- a) prirodno aromatičnih supstanci, tj. supstanci određenog hemijskog sastava koje imaju aromatična svojstva, a koja se dobivaju odgovarajućim fizičkim (uključujući destilaciju i ekstrakciju rastvaračima), enzimskim ili mikrobiološkim postupcima iz materijala biljnog ili

- životinjskog porijekla u sirovom obliku ili poslije prerade za ishranu ljudi tradicionalnim postupcima za pripremanje hrane (uključujući sušenje, torefakciju i fermentaciju);
- b) aromatičnih preparata tj. proizvoda, izuzev aromatičnih supstanci, bez obzira da li su koncentrirani ili ne i imaju aromatična svojstva, a dobivaju se odgovarajućim fizičkim (destilacijom i ekstrakcijom rastvaračima), enzimskim ili mikrobiološkim postupcima iz materijala biljnog ili životinjskog porijekla u sirovom obliku ili poslije prerade za ishranu ljudi tradicionalnim postupcima za pripremanje hrane (uključujući sušenje, torefakciju i fermentaciju).
- (3) U opisu arome koji ukazuje na određenu hranu, oznaka "**prirodna**" koristi se samo ako je aromatična komponenta izolirana odgovarajućim fizičkim, enzimskim, mikrobiološkim ili tradicionalnim postupcima za pripremanje hrane isključivo ili gotovo isključivo iz te imenovane sirovine.
- (4) Izuzetno od stava (1) ovog člana, kada se kinin i kofein koriste kao arome u hrani označavaju se nazivom u listi sastojaka uz riječ "**aroma**".
- (5) Na deklaraciji pića koja su u prometu u obliku u kojem se konzumiraju ili u obliku poslije rekonstituiranja iz koncentriranog ili osušenog proizvoda a sadrže i kofein iz bilo kojeg izvora u sadržaju većem od 150 mg/l, oznaka "**visok sadržaj kofeina**" ističe se na deklaraciji u istom vidnom polju u kojem je i naziv proizvoda, s navođenjem sadržaja kofeina izraženim u mg/l.
- (6) Odredbe iz stava (4) ovog člana ne odnose se na pića na bazi kafe ili čaja i ekstrakata kafe ili čaja kada naziv pod kojim se hrana prodaje sadrži riječ kafa ili čaj.

Član 22.

(Hrana složenog sastava)

- (1) Kada hrana u svom sastavu sadrži dva ili više sastojaka, smatra se složenom mješavinom sastojaka koja može biti uključena u listu sastojaka pod vlastitim nazivom i izražena ukupnom količinom, ako je neposredno prati lista njenih sastojaka prema opadajućem redoslijedu.
- (2) Navođenje liste sastojaka složenog sastava iz stava (1) ovog člana nije obavezno:
- a) ako složena mješavina sastojaka čini manje od 2% gotove hrane, a njena osnovna sirovina je već spomenuta u deklaraciji, osim aditiva koji se navode kada u hrani imaju tehnološki učinak;
- b) ako se složena mješavina sastojaka sastoji od začina i/ili začinskog bilja koji čini manje od 2% gotovog proizvoda, izuzev aditiva koji moraju biti navedeni u slučaju kada u hrani imaju tehnološki učinak;
- c) ako je složena mješavina sastojaka, hrana za koju, u skladu s odredbama ovog Pravilnika, nije obavezno navođenje sastojaka (npr. sir, maslac).

Član 23.

(Neobavezno navođenje sastojaka)

- (1) Navođenje sastojaka nije obavezno kod:
- a) svježeg voća i povrća, koje nije oljušteno ili oguljeno, isjeckano ili na sličan način obrađeno;
- b) sirćeta dobivenog fermentacijom isključivo od jedne sirovine koja je navedena u imenu proizvoda pod uslovom da mu se ne dodaje nijedan drugi sastojak;

- c) sira, maslaca, fermentiranog mlijeka i pavlake, pod uslovom da nisu dodati drugi sastojci osim mliječnih sastojaka, enzima i kultura mikroorganizama neophodnih za proizvodnju ili soli koja je potrebna za proizvodnju sira, osim svježeg i topljenog sira;
- d) hrane koja sadrži samo jedan sastojak i ako je naziv hrane identičan nazivu sastojka ili ako naziv hrane omogućava da se može jasno utvrditi priroda sastojka;
- e) gazirane vode, čiji opis navodi da je gazirana;
- f) pića koja sadrže više od 1,2 vol.% alkohola.
- (2) U slučaju pića koja sadrže više od 1,2 vol.% alkohola, svaki sastojak definiran članom 16. stav (1) ovog Pravilnika te naveden u Aneksu III mora biti označen na deklaraciji bez obzira na posebne propise.
- (3) Oznaka iz stava (2) ovog člana mora sadržavati riječ "**sadrži**" iza koje slijedi naziv tog sastojka.
- (4) Izuzetno od odredbi stava (2) i (3) ovog člana, sastojak ne treba biti označen ako je već sadržan pod svojim specifičnim nazivom u listi sastojaka ili u nazivu pića.
- (5) Posebni zahtjevi za označavanje vina, voćnih vina, drugih proizvoda od grožđa, vina i voćnih vina te njihovih proizvoda i jakih alkoholnih i alkoholnih pića određeni su posebnim propisima.

3. OZNAČAVANJE SADRŽAJA ODREĐENIH SASTOJAKA ILI KATEGORIJA SASTOJAKA

Član 24.

(Označavanje sadržaja određenih sastojaka ili kategorija sastojaka)

- (1) Označavanje sadržaja sastojaka ili kategorije sastojaka upotrijebljenih u proizvodnji ili pripremi hrane obavezno je u slučajevima kada:
- a) sastojak ili kategorija sastojka navedena u nazivu hrane ili naziv obično navodi na taj sastojak;
- b) sastojak ili kategorija sastojka izražena na deklaraciji riječima, slikom ili grafikom (crtežom);
- c) sastojak ili kategorija sastojka suštinski određuje karakter namirnice, odnosno opis hrane po čemu se ona razlikuje od druge hrane s kojom se može zamijeniti.
- (2) Sadržaj sastojaka ili kategorije sastojaka mora biti izražen u postocima (%) i odgovarati sadržaju sastojaka ili kategorije sastojaka za vrijeme njihove upotrebe pri proizvodnji hrane.
- (3) Postotak (%) iz stava (2) ovog člana može biti naveden u nazivu hrane ili pored naziva ili u listi sastojaka, zajedno s odgovarajućim nazivom sastojka ili kategorije sastojaka na koji se odnosi.

Član 25.

(Posebnosti u označavanju sadržaja ili kategorija sastojaka)

Izuzetno od odredbe člana 24. stav (3) ovog Pravilnika, označavanje sadržaja ili kategorija sastojaka navodi se u sljedećim slučajevima kao:

- a) sadržaj sastojaka ili kategorija sastojaka, kod hrane koja je pri zagrijavanju ili drugačijoj preradi izgubila vlagu, mora odgovarati sadržaju sastojaka ili kategoriji sastojaka u gotovom proizvodu i biti izražena u postocima (%); kada sadržaj sastojaka ili kategorija sastojaka izražen kao postotak prelazi 100%, sadržaj mora biti izražen kao masa sastojaka ili kategorije sastojaka u 100 g gotovog proizvoda.

- b) sadržaj isparivih sastojaka ili kategorija sastojaka mora odgovarati sadržaju sastojaka ili kategoriji sastojaka u gotovom proizvodu i biti izražena u postocima (%);
- c) sadržaj sastojaka ili kategorije sastojaka upotrijebljenih u koncentriranom ili osušenom obliku, obnovljenih za vrijeme proizvodnje, koja se može navoditi prema udjelu njihove mase kakav su imali prije koncentriranja ili sušenja izraženom postocima (%);
- d) sadržaj sastojaka ili kategorije sastojaka, kod hrane koja se prodaje u koncentriranom ili osušenom obliku, a koju je prije upotrebe potrebno rekonstituirati dodatkom vode, može se navoditi prema udjelu njihove mase u obnovljenoj hrani izraženom u postocima (%).

Član 26.

(Neobavezno navođenje sadržaja ili kategorija sastojaka)

Navođenje sadržaja sastojaka ili kategorije sastojaka iz odredbi člana 24. i 25. ovog Pravilnika ne primjenjuje se za:

- a) sastojak ili kategorije sastojaka čija je ocijedena neto masa označena u skladu s odredbama posebnih propisa iz člana 27. ovog Pravilnika;
- b) sastojak ili kategoriju sastojaka čiji je sadržaj već potrebno navesti na deklaraciji u skladu s odredbama posebnog propisa;
- c) sastojak ili kategorije sastojaka za koje je posebnim propisima već propisan njihov tačan sadržaj u određenoj hrani, bez obaveze navođenja na deklaraciji;
- d) sastojak ili kategorije sastojaka koji su navedeni u nazivu hrane i ne utiče na potrošača u izboru hrane zato što variranje njihovih sadržaja ne mijenja karakteristike hrane, a nije opredjeljujući faktor za potrošača;
- e) mješavina voća ili povrća, gdje ni jedno voće ili povrće bitno ne preovladava po količini mase, pod uslovom da u spisku sastojaka prethodi oznaka "**u promjenjivom odnosu**";
- f) mješavina začina ili začinskog bilja, gdje ni jedan začini ili začinsko bilje ne preovladava po sadržaju mase, pod uslovom da u spisku sastojaka prethodi oznaka "**u promjenjivom odnosu**";
- g) u slučaju kada se uz naziv pod kojim se hrana prodaje navodi oznaka "**sa zaslađivačem**" ili "**sa šećerom**".

4. NETO KOLIČINA ILI KOLIČINA PUNJENJA

Član 27.

(Neto količina ili količina punjenja)

- (1) Označavanje neto količine, odnosno količine punjenja upakovane hrane određeno je posebnim propisom koji se odnosi na mjeriteljske zahtjeve za pakovanja ili propisima koji se primjenjuju samo na određenu hranu.
- (2) Neto količina ili količina punjenja hrane označava se jedinicama mase ili zapremine:
  - a) za tečnu hranu u litrima, decilitrima ili mililitrima,
  - b) za hranu koja nije u tečnom stanju u kilogramima ili gramima,
  - c) za viskoznu hranu, zapreminom ili masom.

Član 28.

(Neto količina u zbirnom pakovanju)

- (1) Za hranu u zbirnom pakovanju navodi se neto količina pojedinačnog pakovanja i broj pojedinačnih pakovanja u zbirnom pakovanju.

- (2) Podaci iz stava (1) ovog člana ne navode se ako je ukupan broj pojedinačnih pakovanja jasno vidljiv i može se prebrojati i ako se vidi oznaka neto količine na pojedinačnom pakovanju.
- (3) Ako se zbirno pakovanje sastoji od dva ili više pojedinačnih pakovanja koji nisu predmet prodaje, neto količina deklarira se kao ukupna neto količina zbirnog pakovanja.

Član 29.

(Deklariranje čvrste hrane u tečnom sredstvu)

- (1) Ako se čvrsta hrana nalazi u tečnom sredstvu čiji sastav nije opredjeljujući faktor za potrošača, na deklaraciji se pored ukupne neto količine navodi neto količina čvrste hrane (ocijedena neto masa).
- (2) Pod tečnim sredstvom iz stava (1) ovog člana podrazumijeva se: voda, vodeni rastvori soli, raso, vodeni rastvori prehrambenih kiselina, sirće, vodeni rastvori šećera i ostalih zaslađivača, voćni ili biljni sokovi u slučaju da se radi o voću ili povrću.
- (3) Tečno sredstvo može biti i u smrznutom stanju.

Član 30.

(Neobavezno navođenje neto količina)

Navođenje neto količine iz člana 27. ovog Pravilnika nije obavezno za:

- a) hranu koja se prodaje na komad, a može se prebrojati ili je broj komada naveden na deklaraciji;
- b) hranu čija je neto količina manja od 5g ili 5 ml, osim kada je riječ o začинима ili začinskim mješavinama;
- c) hranu koja značajno gubi masu ili zapreminu i koja se prodaje na komad ili se mjeri u prisustvu kupca.

5. ROK UPOTREBE

Član 31.

(Rok upotrebe)

- (1) Rok upotrebe hrane je datum do kojeg hrana zadržava svoja specifična svojstva, ako je uskladištena i čuvana na odgovarajući način.
- (2) Rok upotrebe je minimalan rok trajanja hrane.

Član 32.

(Označavanje minimalnog roka trajanja)

- (1) Minimalni rok trajanja hrane označava se riječima:
  - a) "**najbolje upotrijebiti do...**", kada datum uključuje oznaku dana;
  - b) "**najbolje upotrijebiti do kraja...**", u ostalim slučajevima.
- (2) Minimalni rok trajanja hrane koja je s mikrobiološkog gledišta brzo kvarljiva i predstavlja neposrednu opasnost za ljudsko zdravlje mora se označiti riječima "**upotrijebiti do...**";
- (3) Iza riječi navedenih u stavu (1) i (2) ovog člana slijedi datum ili podatak na deklaraciji gdje se datum nalazi na ambalaži.
- (4) Uz rok upotrebe navode se i uslovi čuvanja i skladištenja hrane po potrebi, kojih se treba pridržavati kako bi hrana zadržala svoja svojstva.

Član 33.

(Oznaka datuma roka upotrebe)

- (1) Oznaku datuma roka upotrebe čine dan, mjesec i godina u nekodiranom hronološkom redu (**xx dan, xx mjesec, xx ili xxxx godina**).

(2) Izuzetak od odredbe stava (1) ovog člana, za hranu koja je upotrebljiva:

- a) najviše tri mjeseca, dovoljna je oznaka dana i mjeseca;
- b) više od tri mjeseca, ali ne više od 18 mjeseci, dovoljna je oznaka mjeseca i godine;
- c) više od 18 mjeseci, dovoljna je oznaka godine.

Član 34.

(Neobavezno navođenje roka upotrebe)

Navođenje minimalnog roka upotrebe nije obavezno za:

- a) svježe voće i povrće koje nije oljušteno ili oguljeno, isjeckano ili na sličan način obrađeno, osim za sjemena s klicama ili slične prirodne proizvode kao što su klice mahunarki;
- b) piće koje sadrži 10% vol. i više alkohola;
- c) vina, likerskih vina, pjenušavaca, aromatiziranih vina i sličnih proizvoda dobivenih od raznih vrsta voća osim grožđa;
- d) proizvode od grožđa i vina definiranim Zakonom o vinu, rakiji i drugim proizvodima od grožđa i vina ("Službeni glasnik BiH", broj 25/08), te pića proizvedena od grožđa ili od mošta određena unutar tarifnih brojeva 22060091, 22060093 i 22060099;
- e) bezalkoholna osvježavajuća pića, voćne sokove i nektare te alkoholna pića namijenjena ugostiteljskim objektima (dobavljačima na veliko), pakovana u ambalažu veću od 5 litara;
- f) pekarske proizvode i kolače, koji se zbog svog sastava i namjene upotrebljavaju u roku 24 sata od momenta proizvodnje;
- g) kuhinjske soli koja nije jodirana;
- h) sirčeta;
- i) kristal šećera;
- j) proizvod dobijen isključivo od aromatiziranog i/ili obojenog šećera;
- k) žvakaće gume ili slični proizvodi za žvakanje;
- l) pojedinačne porcije sladoleda.

6. SERIJA ILI LOT

Član 35.

(Oznaka serije ili lota)

- (1) Pod serijom ili lotom podrazumijeva se grupa hrane u prometu koja je proizvedena, prerađena i pakovana u istim uslovima.
- (2) Hrana stavljena na tržište mora imati oznaku serije ili lota.
- (3) Serija ili lot se označava jasno, neizbrisivo i vidljivim slovom "L" i brojem serije koji omogućava identifikaciju hrane.
- (4) U slučajevima u kojima se oznaka serije ili lota može jasno razlikovati od ostalih oznaka na deklaraciji, može se navesti samo broj serije ili lota.

Član 36.

(Neobilježavanje serije)

- (1) Izuzetak od odredbi člana 35. stav (2) ovog Pravilnika, hrana stavljena na tržište ne mora imati oznaku serije ili lota kada:
  - a) je upakovana u originalnom pakovanju u ambalažu čija je površina vidnog polja manja od 10 cm²;

- b) se radi o pojedinačnom pakovanju čija serija ili lota mora biti označena na zbirnom pakovanju (npr. pojedinačno pakovanje sladoleda, sladoledni desert, smjesa za sladoled, funkcionalni sladoled, funkcionalni sladoledni desert);
- c) se prodaje krajnjem potrošaču neupakovana ili pakovana na zahtjev potrošača na mjestu prodaje;
- d) se radi poljoprivrednim proizvodima, koji se prodaju ili isporučuju na privremeno skladištenje, pripremu ili pakovanje te koji su namijenjeni za daljnju preradu.

- (2) Oznaku serije ili lota nije potrebno navoditi i u slučaju hrane koja je deklarirana minimalnim rokom trajanja koji sadrži dan, mjesec i godinu u tom redoslijedu.

7. SADRŽAJ ALKOHOLA

Član 37.

(Označavanje sadržaja alkohola)

- (1) Sadržaj alkohola, odnosno stvarna alkoholna vrijednost po volumenskim procentima mora biti označena na deklaraciji kod svih pića koja sadrže više od 1,2% vol. alkohola.
- (2) Ispred brojčane oznake "% vol." stavlja se riječ "alkohol" ili "alk.".
- (3) Prilikom označavanja sadržaja alkohola, dozvoljena su sljedeća odstupanja:
  - a) kod piva koje sadrži najviše 5,5% vol. ± 0,5% vol.;
  - b) kod piva koje sadrži više od 5,5% vol. ± 1,0% vol.;
  - c) kod pića koja sadrže ekstrahirano voće ili biljke ± 1,5% vol.;
  - d) kod drugih vrsta jakih alkoholnih i alkoholnih pića ± 0,5% vol.

DIO PETI - PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 38.

(Rok za upotrebu originalne ambalaže i etiketa)

- (1) Danom stupanja na snagu ovog Pravilnika subjekti u poslovanju s hranom dužni su i obavezni uskladiti sadržaj deklaracija s ovim Pravilnikom.
- (2) Hrana u ambalaži originalnog pakovanja, proizvedena prije stupanja na snagu ovog Pravilnika, može se stavljeti na tržište do isteka zaliha ili isteka roka upotrebe, i to za:
  - a) staklenu ambalažu s trajno utisnutom deklaracijom - do dvije godine;
  - b) metalnu ambalažu s trajno utisnutom deklaracijom - do dvije godine;
  - c) etikete i ostalu ambalažu - do jedne godine.

Član 39.

(Službena kontrola i inspekcijски nadzor)

Službena kontrola i inspekcijски nadzor provodit će se na način određen važećim zakonskim propisima.

Član 40.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 175/08
8. maja 2008. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
dr. Nikola Špirić, s. r.

АНЕКС I**Kategorije sastojaka koje se umjesto specifičnog naziva mogu označavati imenom kategorije kojoj pripadaju**

Naziv	Oznaka
Rafinirana ulja osim maslinovog ulja	„ulje“ uz dodatak pridjeva „biljno“ ili „životinjsko“; ili navođenjem specifičnog biljnog ili životinjskog porijekla pridjev „hidrogenizirano“ mora se navesti uz oznaku za hidrogenizirano ulje
Rafinirane masti	„Mast“, uz dodatak pridjeva „biljna“ ili „životinjska“; ili navođenjem specifičnog biljnog ili životinjskog porijekla Pridjev „hidrogenizirano“ mora se navesti uz oznaku za hidrogenizirane masti
Mješavine brašna od dvije ili više vrsta žitarica	Brašno propraćeno popisom žitarica od kojih je dobiveno, prema opadajućem redosljedu
Škrobovi, kao i škrobovi modificirani fizikalnim metodama ili enzimima	„Škrob“
Sve vrste riba, tamo gdje riba predstavlja sastojak druge hrane i pod uslovom da naziv i predstavljanje takve hrane nespominje određenu vrstu riba	„Riba“
Sve vrste sira, tamo gdje sir ili mješavina sira predstavlja sastojak druge hrane i pod uslov da naziv i predstavljanje takve hrane nespominje određenu vrstu sira	„Sir“
Sve začinsko bilje koje ne prelazi 2 % mase proizvoda	„Začinsko bilje“ ili „mješavine začinskog bilja“
Svi začini koji ne prelaze 2 % mase proizvoda	„Začin (i)“ ili „mješavine začina“
Sve vrste sastojaka korištene u proizvodnji gumenih baze za gume za žvakanje	„Gumi baza“
Sve vrste usitnjenih pečenih proizvoda od žitarica	„Mrvice“ ili „hrustavci“ (kako je odgovarajuće)
Sve vrste šećera	„Šećer“
Bezvodna dekstroza ili dekstroza monohidrat	„Dekstroza“
Glukozni sirup i bezvodni glukozni sirup	„Glukozni sirup“
Sve vrste mliječnog proteina (kazeini, kazeinati i proteini sirutke) i njihove mješavine	„Mliječni proteini“
Prešani ekspeler ili rafinirani kakao buter	„Kakao buter“
Sve ušećereno voće koje ne prelazi 10 posto (%) mase proizvoda	„Ušećereno voće“
Mješavine povrća koje ne prelaze 10 posto (%) mase proizvoda	„Povrće“
Sve vrste vina	„Vino“

Naziv			Oznaka
Skeletni mišići (***) sisara i ptica pogodnih za ljudsku konzumaciju, sa prirodno uključenim ili prijanjajućim tkivom, gdje ukupni sadržaj masti i vezivnog tkiva ne prelazi vrijednosti navedene u nastavku i gdje meso čini sastojak drugog proizvoda. Proizvodi koji potpadaju pod naziv „mehanički otkoštено meso“ **** su isključeni iz ove definicije			„... meso i naziv (i) * životinjskih vrsta od kojih potiče
Maksimalni sadržaji masti i vezivnog tkiva za sastojke imenovane izrazom „meso”			
Vrsta	Mast (%)	vezivno tkivo (%)	
Sisari (osim mesa zečeva, svinja) i mješano meso u kojem preovladava meso sisara	25	25	
Svinjsko meso	30	25	
Ptičije i zečije meso	15	10	
1) sadržaj vezivnog tkiva izračunava se na osnovu omjera između sadržaja kolagena i mesnih bjelančevina. Za sadržaj kolagena uzima se sadržaj hidrokspirolina pomnožen faktorom 8.			
Ako se nadmaše ove maksimalne granice, ali su zadovoljeni svi ostali kriteriji za definiciju mesa, sadržaj „...mesa“ se mora u skladu sa tim promijeniti naniže i u listi sastojaka se mora spomenuti pored izraza „... meso“, i prisustvo masti i/ili vezivnog tkiva.			

(*) Za ovo označavanje, oznaka se može zamijeniti izvornim (generičkim) nazivom sastojaka dotične životinjske vrste.

(***) dijafragma i žvakaći mišići dio su skeletnog mišićja, a isključeni su srce, jezik, mišići glave (osim žvakaćih mišića), mišići karpusa, tarsusa i repa.

(****) mehanički otkoštено meso je meso koje se dobija mehaničkim odvajanjem od kosti, na kojima su dijelovi mesa, osim kosti glave, kosti ekstremitet, niželopatičnih odnosno tarzalnih zglobova i kičmenog stuba (kralježnica) svinja.

ANEKS II**SASTOJCI KOJI MORAJU BITI OZNAČENI NAZIVOM KATEGORIJE KOJOJ
PRIPADAJU, POPRAČENIM SPECIFIČNIM NAZIVOM SASTOJAKA ILI EC -
BROJEM**

1. Boje
2. Konzervansi
3. Antioksidansi
4. Emulgatori
5. Zgušnjivači
6. Materije za želiranje
7. Stabilizatori
8. Pojačivači okusa
9. Kiseline
10. Regulatori kiselosti
11. Materije za sprečavanje zgrudnjavanja
12. Modificirani skrob¹
13. Materije za zaslađivanje (sladilo)
14. Materije za rahljenje
15. Materije protiv pjenjenja
16. Materije za poliranje
17. Emulgatorske soli²
18. Materije za tretiranje brašna
19. Učvršćivači
20. Materije za zadržavanje vlage
21. Povećivači volumena
22. Potisni plinovi (gasovi)
23. Enzimi

¹ Specifičan naziv ili EC - broj ne treba biti naveden

² Samo kod prerađenih sireva i proizvoda od prerađenih sireva

АНЕКС III**ALERGENI KOJI SE MORAJU NAVODITI* :**

- Žitarice koje sadrže gluten (pšenica, raž, ječam, zob, durum spelt i kamut varijeteti durum pšenice, ...) i obilježeno međunarodnim zaštitnim znakom.
- Rakovi i proizvodi od rakova,
- Jaja i proizvodi od jaja,
- Riba i proizvodi od riba,
- Kikiriki i proizvodi od kikirikija,
- Soja i proizvodi od soje,
- Mlijeko i proizvodi od mlijeka (uključujući i laktozu),
- Koštuničavo - orašasto voće - *ne odnosi se na kokosov orah ili pine nut, pinjoli orašasti plodovi bora*,
- Celer i proizvodi od celera,
- Gorušica i proizvodi od gorušice,
- Sjeme sezama i proizvodi od sjemena sezama,
- Sumporni dioksid i sulfiti u koncentraciji većoj od 10 mg/kg ili 10 mg/l izraženi kao SO₂.

Napomena:

*Alergija ili preosjetljivost na hranu je reakcija organizma na neki od sastojaka hrane, smatrajući ga stranom materijom (antigen), a posljedičnom promjenom imunološkog odgovora organizma.

*Alergen je organizmu strana materija koja može izazvati alergijsku reakciju.

*Intolerancija ili nepodnošljivost neke hrane i/ili njenih sastojaka je uzorkovana prirođenim ili stečenim nedostacima u enzimatskom i imunološkom sistemu neophodnom za probavu hrane.